

ТРИЗНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDEN
UKRAINIENNE

Число 41 (399) рік вид. IX. 12 листопада 1933 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Париж, неділя, 12 листопада 1933 року.

День 29 жовтня — день привселюдної жалоби й всенароднього гніву — на всіх просторах, заселених українським народом по-за межами ССРСР, повсюди, де розкидано світом колонії українські, повсюди, де тільки б'ється українське серце, де тільки чути українську мову, — пройшов так, як і повинен був пройти: в молитві за тих, що загинули, в думці про тих, що їм загрожує смерть, в сучаснім, повнім смутку й поваги, скупченні духовнім, в однодушнім гнівнім протесті проти окупаційної влади Москви.

Ще не звідусіль надійшли про цю могутню маніфестацію національну відомості; не можна ще сьогодні підбити підсумки його наслідкам матеріальним.

Але вже сьогодні виразно проступає те, що дав цей день в сфері духовній: позначено бо його повсюди єдністю нації, єдиної в своїм горі, сумі, гніві, меті й ідеалі.

І цей скарб, що придбали ми тяжкою ціною страждання, крові і смерті, скарб найдорожчий — повинні ми берегти, як зіницю ока. День свята жалібного і гнівного протесту, глибоко зворушивши всі серця українські співчуттям до долі близьких, поняв їх хвилями обурення святого проти злочинства ворогів.

Повернули ми до що-денної тяжкої праці, але і в шарварку життя не можемо й не сміємо припинити тієї роботи, що її розпочато. — організації допомоги голодним, протесту проти насильників.

Нехай же за цим святочним днем йде низка буденних, позначених тим самим, що й він: думкою про рідний край, служенням йому, жертвою для нього, боротьбою за його ліпше майбутнє.

Листи до земляків.

XXV.

Ще про голод на Україні.

Коли я вперше, майже рік тому назад, писав, що на Україні панує голод та що Україна, ця бувша житниця Європи, перевернулася в край, де голод стає хроничним явищем, то я мало сподівався на те, щоб наші земляки так швидко відгукнуться на це нещастя.

Бачу тепер, що помилявся, і щиро прошу вибачення, що так низько важив їхню громадську чутість та людське сумління.

Перед тою енергією, з якою вони зараз узялися за цю справу, єдиним виправданням для моїх сумнівів може бути лише те, що ця українська акція прийшла після того, коли на справу голодуз вернули увагу англійські журналісти і такі, як Мегерідж та Гаррет. А всьому-ж світу відом мужність та чесність англійського журналіста у виконанні того обов'язку, який йому диктується його людським сумлінням. Багато тако-ж зробили і німці, правда, маючи на увазі своїх земляків, що те-ж почали гинути від голоду по німецьких колоніях і на Україні, і на Поволжі.

Голодова акція, що зараз так активно переводиться різними авторитетними українськими чинниками, вже досягла значних успіхів, бо питання про голод на Україні, завдяки високо гуманній та шляхетній ініціативі норвежського прем'єра Мовінкеля, порушене у Лізі Націй, Міжнародньому Червоному Хресті та різних високих гуманітарних установах багатьох країн.

Але в найбільшій мірі про цей успіх свідчать два факти самого останнього часу. З одного боку, сучасна офіційна Росія в особі совітського представника на спеціальних зборах в Лондоні мусіла признати, що голод дійсно був, хоч і не в таких розмірах, як про це писалося, але надалі уряд цього вже не допустить; з другого, так звана «Зарубежна Росія» в особі Мілюкова, Керенського, Коковцова і т.и. висловила прилюдну подяку норвежському прем'єрові Мовінкелеві за те, що він підніс питання про голод в де-яких російських провінціях, між иншим і Україні.

Les beaux esprits se rencontrent, каже відома французьке прислів'я. І справді, на цьому новому нещасті українського народу знову посда-

ють собі руки росіяне різних таборів: нема спеціальної трагедії України! Є тільки тимчасові внутрішні російські утруднення, які мусять хатніми засобами бути полагоджені.

* * *

Кожному народові важко і соромно признатися в тому, що він голодує. Ввесь час насувається думка, що сторонні люде не повірять тому, що тут нема зовсім його власної вини. Завжди може залишатися сумнів, чи не є те наслідок сугубої некультурности та відсталости.

Адже загально є відомим, що в ХХ-му столітті голодують народи, які стоять на самих нижчих шаблях цивілізації. Культурні народи можуть мати мільйони безробітних, серед них можуть бути мільйони людей з непевним шматком хліба на завтра, але голод у в тому розумінні, як це зараз мається на Україні, серед них не буває.

Для кожного українця великою моральною втіхою в сучасному великому нещасті, що судилось його батьківщині, є чисте сумління.

Той наїрд, що міг годувати своїм хлібом пів Європи, що взагалі не знав, що таке голод в найсумніші часи свого попереднього життя, не має чого соромитися, коли його представники перед усім світом підіймають свій голос протесту проти того, що діється зараз на Україні. Не з принижено протягнутою рукою жебрака, що прохає на бідність, а в свідомості свого права вони звертаються за ним до міжнародніх установ та світової людської опінії, бо вина за те, що робиться зараз на Україні, в першу чергу лежить і на міжнародніх чинниках.

Нема зараз голоду і не може його бути ні в Естонії, ні в Латвії, ні в Литві, хоч вони колись годувались українським хлібом.

І коли б той міжнародній ареопаг, що в 1919 році вирішував долю окремих народів, уважніше поставився до українського питання, доля України склалася б зовсім инакше, а про голод в цьому найбогатшому краю Європи не могло б бути і мови.

Так, голод на Україні є в першу чергу питанням міжнароднього характеру і відповідальність за нього ніколи не може бути знятою з міжнародніх чинників.

І можливо, що ті факти загального інтересу до нього, що зараз

спостерегаються в Європі, і особливо в Англії, є перші ластівки пробудження совісті і свідомості тієї кривди, що заподіяно нашому народові в 1919-20 роках.

Хтілося в це вірити! Хтілося надіятися, що нарешті ширший світ хоч через голод зрозуміє трагедію України.

Але чи зрозуміє?

* * *

Коли мені зараз доводиться читати відомості європейських газет про голод на Україні, то більшість з них, навіть самих ширих та перейнятих найбільш гуманними почуттями, робить на мене вражіння дуже сумне.

І то не тому, щоб вони не розуміли зовсім дійсного стану річей. Навпаки, з цього боку це розуміння зробило великі кроки наперед. Мало хто має сумніви що-до дійсних причин голоду. Більшість добре розуміє, що при всьому занепаді української господарки. Україна не тільки прохарчувала б себе, але залишилося б і для інших.

Добре розуміють зв'язок голоду з комуністичним режимом. п'ятиліткою, колективізацією...

Але майже ніхто не розуміє того, що сучасний голод є одною з стадій боротьби українського народу за свою волю, за свою державну незалежність. Описуючи страждання нашого народу від голоду, ті жахливі події, свідками яких доводиться бувати кореспондентам, майже ніхто з них не звертає уваги, що поруч з тим йде невпинна боротьба. Вони не бачать, що на всьому фронті, включаючи навіть комуністичну партію, український нарід провадить систематичну боротьбу за свої національно-державні права, що все життя на Україні пересякнуто свідомим та несвідомим саботажем та спротивом тим директивам, що йдуть із Москви. На цьому тлі той самий голод, про який зараз так багато пишуть, зовсім не являється ознакою мертвої тиші та знесилення народніх українських мас.

Сучасний голод на Україні свідчить про те, що в боротьбі з Україною червона Москва дійшла до краю, що вона вичерпала всі засоби і ставить свою останню ставку!

Але коли цього не бачать і не розуміють чужі люде, то їхню, можливо й невірну, вину мусимо виправити ми.

Ми то добре знаємо, що Україна не Індія. Наш голод — війна з нашим одвічним ворогом, в якій ми захищаємо святі права нашого народу бути господарем нашої землі.

* * *

В одній з своїх промов сучасний диктатор України Постишев ще тоді, коли він провадив боротьбу з «шовіністичними ухилами» Скрипника, недвuzначно заявляв, що московська влада не спиниться ні перед якими заходами в боротьбі з націоналістичною українською «контролю» та порушенням «генеральної лінії».

Події, що потім наступили, довели, що це була не тільки словесна похвальба сталінського посіпаки.

На Україні знайшовся зразу небувалий врожай і, відповідно цьому, норму її хлібозаготівлі збільшено на 30 відс. Коли-ж од цього вигинуть через нове загострення голоду нові тисячі українських селян та непокірних «шовіністів», то це ще раз їх навчить, як справжню московською мовою вимовляється лєнінське гасло: «самоозначення народів аж до відділення».

Але разом з тим це так само навчить їх тому, що тільки в «своїй хаті і воля, і слава», і як то треба шанувати свою народню владу, коли вона знову запанує на українській землі.

К. Шко.

St. Jean de Maurienne,

I. XI. 33.

«Чистка» на «мовному фронті» совітської України.

Останнім часом дуже гаряче взялися найвизначніші діячі комуністичної партії — грузин Сталін, росіянин Постишев та жид Каганович — за будову «української пролетарської культури»: Сталін указав, в якому саме напрямку має йти розвиток української пролетарської культури, а Постишев та Каганович взяли на себе завдання викрити всі прогріхи «буржуазної» української культури та зі всією невблаганістю розпочати боротьбу з нею.

Директиви згаданої тут трійки прийняв до виконання теперішній народній комісар освіти В. Затонський, який підібрав для цього

відповідних собі товаришів-спеціалістів по викриттю «націоналістичних ухилів» А. Хвилю та правовірного комуніста-жида Ізраеля Хаїта.

Боротьбу проти буржуазної української культури розпочато насамперед «на мовному фронті», себ-то в питаннях української наукової термінології, фразеології та правопису.

Щоб зрозуміти, в якому напрямку йде боротьба та чому саме перший напад спрямовано на цю ділянку української культури, необхідно ознайомитися з «теоретичними» міркуваннями згаданих трьох основоположників української пролетарської культури.

Із статті А. Хвилі «Знищити націоналістичне коріння на мовному фронті» («Комуністична Освіта», ч. 6, 1933 р.) дізнаємося про визначений Сталіним напрям, в якому має йти розвиток української мови й культури, а саме, розвиток цей має йти «в інтернаціональній єдності, братній спільці з російською радянською культурою й літературою, в братній єдності з радянськими культурами інших народів СРСР» (26 стор.). Постишев і Каганович наввипередки пустилися викривати націоналістичні ухили на культурному фронті, щоб розпочати планомірну боротьбу з ними, маючи при цьому, як провідну ідею, директиву Сталіна про напрям розвитку української культури. Так, Постишев у своїй промові на пленумі Ц. К. КП(б)У 10 червня 1933 року на тему мобілізації мас на своєчасну поставу дзерна большевицькій владі, поставив «прорив» у хлібозаготовчій кампанії у зв'язок з «проривом» на культурному фронті. «Культурне будівництво на Україні, — так промовляв Постишев, — цей найважливіший чинник здійснення ленінської національної політики, має найпряміше і безпосереднє відношення до всієї нашої повсякденної боротьби. А про те, на цій найсерьознішій ділянці засіло чимало петлюрівців, махнівців, агентів чужоземних контр-розвідок, що пустили глибоке коріння, що відігравали керівну роллю на окремих ділянках культурного будівництва. Ці шкідники й шпигуни... насаджували, зрозуміло, не нашу, національну формою і соціалістичну змістом, українську культуру, а культуру націоналістичну, шовіністичну, буржуазну культуру Донцових, Єфремових, Грушевських. культуру, ворожу ідеології та інтересам пролетаріату і трудяшого селянства. Тихою сапою намагалися вони підірвати нашу ленінську національну політику, згуртували навколо себе уламки віджилих, розгромлених класів. Своєю шкідницькою роботою вони намагалися підірвати й послабити пролетарську диктатуру, гарячково готуючи нові вилазки проти СРСР, не залишаючи мрії про відрив України від Радянського Союзу... Боротьба за хліб — це боротьба за соціалізм. Боротьба за хліб тут, на Україні, — це боротьба за зміцнення соціалістичної радянської України. Ось чому саме на боротьбі за хліб ми особливо відчуваємо маневри й діяльність класового ворога та його агентури. Саме тут ми відчуваємо найдужчий опір ворога і саме тут з особливою гостротою виявляються всі хиби нашої роботи.» *)

*) П. Постишев. Мобілізуємо маси на своєчасну поставку зерна державі. «Ком. Освіта» ч. 6, 1933 р. (Див. 6 і 8 стор.).

А Каганович і собі вторує, що «ми, комуністи, зараз будуємо культуру, ми будуємо українську культуру, але, будуючи українську культуру, ми встановлюємо, що панівна роля в цій культурі належить і мусить належати робітничому класу та що в процесі будівництва української культури буржуазну культуру ми будемо викривати, ми будемо з нею боротися». *)

Керуючись «теоретичними» міркуваннями основоположників української пролетарської культури, В. Затонський приступив до реальної праці на мовному фронті, яка, за твердженням А. Хвилі, успішно може піти тільки тоді, «коли розпеченим залізом виженемо всілякі націоналістичні елементи» **). З ініціативи В. Затонського утворено при народньому комісаріяті освіти спеціальну комісію «для очищення мовного фронту від буржуазно-націоналістичного сміття».

В наслідок перевірки всього мовного фронту комісія, по-перше, перевела ліквідацію багатьох термінів, встановлених в академічних словниках, на тій підставі, що ці терміни штучно ставлять бар'єр між українською науковою термінологією і російською та відривають її від інтернаціональної; по-друге, ліквідувала ті граматичні форми, які, мовляв, тягли українську мову назад на цілі століття; по-третє, викинула з правопису ті правила, «які штучно відтягали українську мову від близької їй, баратньої російської мови». ***)

Наведу тут де-які ілюстрації, щоб показати, які саме зміни впроваджує спеціальна комісія при народньому комісаріяті освіти в питання наукової термінології, граматичних форм та правопису. Почну з термінології.

Насамперед комісія ухвалила видання академічних словників припинити, а поки-що зайнялася переглядом уже виданих словників, «щоб очистити їх од націоналістичного мотлоху і провести певну уніфікацію технічно-наукової термінології, що існує в СРСР і є зрозуміла для широких трудящих мас».

В наслідок цього перегляду комісія ухвалила замінити значну кількість термінів з різних галузів науки на «більш зрозумілі для трудящих мас». Наведу тут де-кільки прикладів.

Схвалено в академічних словниках:	Затверджено комісією :	В російській науковій літературі :
рівновартник	еквівалент	эквивалент
взір	формула	формула
первень	елемент	элемент
бігун	полюс	полюс
вирізок	сектор	сектор

*) Див. motto до згаданої раніше статті А. Хвилі (16-та стор.).

***) А. Х в и л я . За більшовицьку пильність на фронті творення української радянської культури. «Ком. Освіта», ч.5, 1933 р. (Див. 8 стор.).

***) Цю і дальші цитати подаю зі статті А. Хвилі — «Знищити націоналістичне коріння на мовному фронті».

відрізок	сегмент	сегмент
стіжок	конус	конус
прямовісний	вертикальний	вертикальный
ступінь	градус	градус
підсоння	клімат	климат
рівник	екватор	экватор
мапа	карта	карта

Як бачимо з цих прикладів, дійсно знищено бар'єр між українською термінологією та тою, що є в російській мові, але доводиться вірити на слово комісії, — бо нема на це жадних доказів, — що затверджені комісією терміни справді більше зрозумілі для широких трудящих мас...

Що-до граматики, то комісія уgliedла в підручниках Є. Тимченка, О. Курило та інших тенденцію — сучасну живу мову срієнтувати на мову минулих століть. Так, наприклад, до української літературної мови впроваджено архаїчні форми: дві книзі, дві руки й т. п., замість яких комісія вводить: дві книги, дві руки й т. п. Комісія висловила ся тако-ж проти де-яких типів конструювання фраз, але А. Хвиля, на жаль, наводить лише один приклад, хоч і характерний: «звільнений від Червоної армії Київ», на думку комісії, є неправильна конструкція фрази, а треба: «звільнений Червоною армією Київ». Очевидно, комісія признає за правильні лише ті конструкції фраз, які і своїм змістом відповідають інтересам большевицької влади.

Особливу увагу уділила комісія українському правопису з метою «усунення штучних бар'єрів між українською і російською літературними мовами» та «спрощення правописних правил».

В наслідок такого перегляду українського правопису комісія ухвалила таку реформу. Насамперед комісія ухвалила не м'якшити «л» в словах чужоземного походження; отже писати: апломб, блуза, платформа й т. д. Далі комісія зовсім усуває з української абетки літеру «г», бо, мовляв, дітям надзвичайно важко засвоїти її уживання. «Тим-то найкраще залишити загалом о д н у (курсив в оригіналі. С.) літеру «г». Це значно с п р о с т и т ь (курсив в оригіналі. С.) український правопис і сприятиме його швидкому засвоєнню широкими трудящими масами».

Чому-ж комісія зупиняється в реформі українського правопису на півдорозі? Слід би вже за одним заходом викинути і літери — «є», «і», та «ї», а завести російську абетку, щоб остаточно зрушити бар'єр між українською й російською абеткою, бо цього як раз вимагає директива Сталіна про братню спільність української та російської мови.

Комісія не лише змінила де-які правила українського правопису, але ґрунтовно переглянула всі ті приклади ілюстративного матеріалу, який наведено в офіційному «Українському правопису», що його схвалив 6 вересня 1928 року тодішній народній комісар освіти

М. Скрипник. Комісія угледіла в багатьох цих прикладах «націоналістичне забарвлення».

Нехай читач дарує мені за те, що наведу тут відповідний витяг із статті А. Хвилі.

Він пише:

«У розділі про пунктуацію знаходимо такі, з дозволу сказати, «літературні ілюстрації».

Перша «літературна ілюстрація»:

«І там, і тут, і скрізь погано».

Чому так сумно упорядникам правопису?

Друга:

«А хто-ж, могутній, заборонить встати й нам од сна?» (Г. Чупринка).

Це виклик Чупринки, українського націоналістичного бандита, петлюрівця, якого 1921 року розстріляно ЧК, за участь в організації повстання проти радянської влади. Для чого потрібно було *н а ц і о н а л і с т и ч н і* (курсив в оригіналі. С.) заклики бандита Чупринки популяризувати в українському державному правописі, схвалювати наркомосу УСРР?

Третя:

«Щоб нас безборонних скеля не давила». (В. Гренжа-Донський). Очевидно, що й ця «ілюстрація» мала певне призначення.

Четверта:

«Між ними, звісна річ, і Антонович». (С. Єфремов).

Для чого потрібно було гатити для правопису цитати з вправ шкідника Єфремова?

П'ята:

«Заспівають на колишній голос кобзарі і затужать у розпуці матері». (В. Поліщук).

Що В. Поліщук вірить у те, що кобзарі таки заспівають «*н а к о л и ш н і й* голос» — це нам зрозуміло, але чому комісія впорядкування державного українського правопису визнала за потрібне стабілізувати цей *н а ц і о н а л і с т и ч н и й* (курсив в оригіналі С.) афоризм Поліщука в «українському правописі»?

Шоста:

«І гавкав Рябко, щоб москалі (а їх тоді було до хріна на селі) не вбрались до комор». (П. Гулак-Артемівський).

Як бачимо (слідом за Гулак-Артемівським), упорядники укр-правопису і собі досить своєрідно апелюють із сторінок правопису до Рябка, щоб він обронив комору від москалів. Хіба не стирчать з цієї ілюстрації *к у р к у л ь с ь к о - п е т л ю р і в с ь к і* (курсив в оригіналі. С.) вуха тих, хто її добірав.

З наведеного тут витягу зі статті А. Хвилі, гадаю, читач міг переконатися, як проникливо викриває автор націоналістичні ухили, здавалося, в найбезневинніших реченнях.

Все-ж повстає питання, чи не даремні всі заходи основоположників української пролетарської культури та їх ретельних агентів

В. Затонського, А. Хвилі та інших що-до знищення бар'єру між українською й російською мовою, літературою й культурою.

Ще О. Потебня, наш славний мовознавець, вказав, що не можна розглядати слово в такому вигляді, як воно зберігається в словниках. «Це так само, як би ми розглядали рослину так, як вона зберігається в гербарії, себ-то не так, як вона дійсне живе»... Як в давнину єдність церковно-слов'янської мови для тих слов'ян, що її вживали, була в дійсності єдністю хіба лише для ока, але не для слуху, бо графічно однакові знаки читалися у різних слов'янських народів, ріжно.—спільна церковно-слов'янська мова в устах різних народів приймала різні національні форми. «При такому стані річей, — каже О. Потебня, — нема виходу із замкненого кола взаїмного діяння, і ціле питання зводиться на те, чи будуть при тім народні сили зберігатися, чи будуть розтрачувані ради недосяжних цілей» *)

Це є авторитетна відповідь на поставлене вище питання.

Ст. Сіропольо.

« Danse macabre »

«De Berlin aussi part toute la campagne sur la prétendue famine de l'Ukraine, bien faite pour émouvoir les âmes généreuses, à la fois macabre et odieuse...**)

Edouard Herriot

З тяжким серцем беремося ми за перо сього разу. Здавен бо звикли ми бачити у Франції країну, що близько до серця приймає інтереси права і справедливости, і самі, залишивши рідний край, знайшли собі притулок на її землі, що вславилася традиційною гостинністю, за яку ми широко вдячні. А тим часом доводиться нам сьогодні з тими словами неприємними й прикрими звертатися до вславленого й видатного діяча французького, до представника, одного з найвидатніших, цієї благородної нації.

Але мовчати ми не можемо. Того не дозволяє нам обов'язок перед рідним народом, наше сумління, почуття національної гідности й чести, віра в силу й перемогу правди.

Слово наше місцями буде гірке, терпке, бо-ж те, про що ми пишемо, болить нам, те, що діється на Україні, гострим бодем крає наше серце. То-ж тим бодем, тією гостротою, тією гіркотсю перейнято й ці рядки.

*) Д-р К. Чехович. Олександр Потебня, український хиститель-лінгвіст. Вид. Укр. Наук. Інституту у Варшаві, Варшава, 1931 (Див. 81 і 109 стор.).

**) Розстріл наш. В. П.

Тим паче на цьому місці з особливою приємністю й вдячністю одмічаємо ми сильні голоси французької преси в оборону правди, на захист тих, що страждають од голоду на Україні, шляхетні зусилля тих французів і інших чужинців, які поспішилися прийти на поміч голодним, зорганізовавши в Парижі Комітет Допомоги.

* * *

Після своєї подорожі до совітів улітку цього року п. Еріо прилюдно заперечив існування голоду на Україні: неправда, мовляв, голоду нема. В пресі з'явилася ціла низка статей, що вияснила справжні умови й дійсну вдачу тієї подорожі, виявила те, чого не міг чи не хотів бачити вельможний турист, давала йому належну відповідь та спростовувала його категоричне твердження.

Тепер п. Еріо розпочав в паризькій газеті «L'Information» (з I. XI, ч. 232) оборону своєї дивовижної позиції та разом з тим апологію совітів.

Річ нелегка. Нелегка навіть для такого впливового політичного діяча та талановитого вченого й блискучого публіциста.

Справді бо стоїть перед ним завдання не легке: спростувати факти. А факти ті безперечні, страшні і жахливі: голод і смерть мільйонів людей на Україні й Кубані. Голод, до якого призвела своєю політикою й своїм хазяйнуванням колишню житницю Європи окупаційна влада. Страшна катастрофа голодова, що виходить по-за межі України й Кубані, захоплює Кавказ і Поволжя.

Лихоліття України, яке об'єднало в однім почутті горя і гніву все українське населення — по-за межами совітів, на українських землях, які входять до складу західних держав, і на еміграції, — викликало однодушний протест проти Москви та її політики. Весь світ український — церква, політичні кола, громадянство, молодь, селянство, всі без різниці теритрій, партій, найрямків, вся нація, — творять собою єдине.

І в тих почуттях, в тому протесті проти нечуваного злочину нашого часу ми не zostалися самотніми. В оборону справедливости, на захист безневинних жертв комуністичних експериментів зняли свій голос міжнародні з'їзди — конгрес національних меншин, конгрес товариств б. вояків «Сімак»; сказали правдиве слово журналісти в різних країнах од правих аж до найлівіших (як напр. Лянґ в американському «Vorwärts», «Социалистический Вестник»); виступили своєю повагсю князі церкви, як віденський архієпископ кардинал Інніцер, митрополит львівський гр. Андрій Шептицький з усім галицьким греко-католицьким єпископатом, видатні діячі політичні, як др. Аменде, мужі державні, як норвезький прем'єр і міністр закордонних справ п. Мовінкель, голова на той час Ради Ліги Націй; над тим питанням мусіла спинитися Рада Ліги Націй, його розважає Міжнародній Червоний Хрест, доходячи правди.

Ми б хотіли самі, щоб та правда не була така страшна, як вона єсть, бо те-ж там наші рідні, наші близькі, наш край, наша батьківщина.

Але, на жаль, вона така. І то визнали люде поважні і безсторонні. Заперечує тільки п. Еріо.

Що-ж то дві правді на світі? Ні, п. Еріо знає, що правда єдина. І ото він митрополитові Шептицькому, кардиналові Інніцерові, панові Мовінкелеві, всім нам закидає неправду?

Отже, з одного — боку голод і смерть, а з другого — голісеньке заперечення їх недавнім гостем совітів.

На одній шальці ваги — обурена совість людська, світова громадська опінія, на другу — кидає п. Еріо своє ім'я і авторитет.

П. Еріо намагається нахилити вагу на свій бік та на бік ласкавих господарів, що їхньою такою широкою гостинністю він користувався і що нею й досі захоплений.

Як же він обороняє своє становище? Треба віддати належне його сміливості й упертості. Менше вражіння робить його аргументація, хоч і рішуча, але надто своєрідна.

Для п. Еріо відомості преси про те, як було обставлено його подорож і в які умови поставлено його і супутників, — це просто «глупотя». Він збиває їх іронією і хоче знищити убійче від них вражіння, доводячи їх до абсурду. Що-ж, мовляв, це спеціально для його візити збудували на Дніпрі величезну, другу в світі гідро-електричну станцію? — питає він, з наївним триумфом. І далі він, «відданий правді», як пише про себе, подає для французских міст (значить, і для Ліона) за «зразок урбанізма»... Харьків!

«Але-ж чи тут тільки глубота, чи це одна тільки дурнина, з якої сміються робітники совітського союзу? —

ставить він далі питання і дає відповідь:

«Ні, ця кампанія має друге походження, має другий зміст, другу мету».

На його думку, всі такі відомості

«йдуть із Берліна та з осередку гітлерівського».

«З Берліна так само походить уся кампанія з вигаданим голодом на Україні, добре зроблена, щоб зворушити благородні душі, одночасно зловісна і гидка, яка використовує, щоб досягнути ефекту жаху, певні документи фотографічні з давнього голоду, що ми самі ствердили, але під час нашої першої подорожі ще в 1922 р. Яка-ж рація цієї кампанії?»

Одповідь на останнє питання, яке він ставить сам собі, автор знаходить в німецькому журналі «Volk und Reich», спеціально присвяченому питанням Сходу Європи. .

«В одному з останніх чисел цей часопис умістив довгу статтю, в якій він уважає за потрібне створення Держави Української, яку б мали підтримувати Німеччина та Англія. На цю статтю Радек, славнозвісний публіцист російський, вже одповів...»

* * *

«Humanum errare est, sed stultum est perseverare erroris sui».

Стара латинська приказка сама собою перша спадає на думку, коли перечитаєш вище наведені рядки, що вихопилися з-під пера п. Еріо. Але звісно, до нього її ніяким побитом прикласти не можна. Було б вельми необережно припускати, що такий досвідчений, спостережливий і проникливий діяч політичний, автор книжки вражін з Сходу, може так помилятися. Отже не може бути мови про помилку. Так само ту впертість, з якою він раз заняте становище обстоює, не слід уважати за нерозумну: високі інтелектуальні прикмети його виключають це припущення.

Нема глухіших од тих, що не хочуть чути, і сліпіших за тих, що не хочуть бачити.

Ні, ми помилилися: є сліпі—темніші за справжніх сліпців: це ті, які на світ приміли б дивитися через окуляри, зафарбовані в той колір, що їм до вподоби, а особливо, коли шкло те червоне і походить з майстерні метких оптиків з відомої фірми з штампом: *made in Moskow*.

Бачити дійсність п. Еріо не хоче, не хоче навіть чути про це, але він, напевно, знає, що він робить і що говорить і чому.

Чому? Такого питання не торкатимемося на цьому місці. Певно, п. Еріо, відповідальний політик, має на те свої причини. Угрунтовані, чи ні. — то инша річ. Обминемо можливі мотиви, які призвели його до цієї подиву гідної кампанії на оборону совітів в товаристві з п. Радеком. Не можемо не признатися, що того сумнівного товариства йому не задримо. Але видно, справді, не легка річ одстоювати таке хистке становище, коли доводиться вдаватися за поміччу до «Известий» і посилатися на «славнозвісного публіциста російського»... з Тарнова*).

Припускаємо, що певні політичні інтереси якої країни, так як їх уявляють сьогодні в мінливих комбінаціях міжнародної кон'юнктури її керуючі кола, можуть вести її до зближення, приводити до приятелювання з совітами. Потворна ідея французько-совітського союзу, американсько-совітські пересправи тому прикладом. Свого часу на своєму місці ми викривали всю химерність, хисткість таких неприродних комбінацій.**). Не повертаємося тут до того. В те ми не втручаємося. То їх діло. Але ті політичні інтереси, ті розрахунки, нехай хибні, не завжди повинні заступати правду. На світі ведеться, на жаль, инакше.

На думку автора, відомості про голод — вигадка Берліна.

Дозволимо собі поставити панові Еріо тільки два питання. Отже чи те-ж з «гітлерівського» джерела позичено і статтю в «Le Temps» ч. 26.256 з 18. VII, яка ще тоді констатувала тяжке становище в совітах, що

*) Може для французького читача пройде непомітною і характерна увага про Радека. Але для кожного, ознайомленого з справами Сходу Європи, те, що п. Еріо зараховує Радека до «славнозвісних російських публіцистів», дає не зовсім добру атестацію його освідомленості: Радек з походження польський жид з Західної Галичини з м. Тарнова, який з «російською публіцистикою» має спільність тільки через III Інтернаціонал.

**) Диви наші передовиці в ч. 8-366 з 19 лютого с. р., в ч. 10-368 з 5 березня с. р. і в ч. 39-397 з 29 жовтня с. р., а також «З міжнародного життя» — «Сполучені Штати, СССР та Японія» в ч. 40-398 з 5 листопада с. р. Ред.

нагадувало страшний голод 1922 р., і говорила про заборону подавати звістки про це, та що голодова катастрофа — «секрет полішенеля».

Невже-ж і члени Ради Ліги Націй, коли примушені були на окремій нараді обмірковувати справу голоду на Україні, діяли за вказівками з Берліна? І то саме тоді, коли вся атмосфера в Женеві була перейнята проти-німецькими настроями, саме під час сецесії Германії? Невже п. Еріо це серйозно припускає?

Грунтовну й докладну відповідь на твердження п. Еріо, що кампанія про голод на Україні — «гітлерівська інтрига», вже дано у французькій пресі. Маємо на увазі добре документовані лист російського професора Н. Тимашева в «Journal des Débats» (ч. 308 зб XI).

Там наведено низку фактичних звісток про голод з газет різних країн, які не даються заперечити. Отже панові Еріо доводиться теперабо визнати хибність свого твердження, що голоду нема і що чутки про нього — це «німецька інтрига», або прийняти, що впливам і владі вказівок «з гітлерівського осередку» підлягає преса мало не всього світу. Tertium non datur—або, або. Не знаємо, що йому більше до вподоби.

Ще одне.

До закликів про поміч голодним на Україні не треба додавати старих страшних фотографій з 1922 року: на жаль, сучасна дійсність року 1933 страшніша за них, страшніша за всякі фотографії, страшніша за те, на що спроможна уява людська: людоїдство!

Розумієте, пане Еріо, за наших часів в Європі — людоїдство.

Політик-Еріо може заплітати очі на факти, невивідні для концепції, якої сьогодні являється він прихильником, але Еріо-історик чи може нехтувати фактами минулого і сучасного?

Сьогодні не можна вже зводити питання про українську державність тільки до планів однієї якоїсь держави. При всій нашій пошані до глибокого знання і високого авторитету професора Еріс, нехай нам він вибачить: це не поважно. Адже, як історик, не може він незнати про визвольну боротьбу українського народу за свою-свободу, про тяжку війну за нашу державність, про кров і смерть за те краших синів української нації, про волю її тверду і непохитну здобути собі свободу і збудувати свою власну самостійну державу.

В наших змаганнях до того, до власної державности, в нашій боротьбі, ще нескінченій за неї, перш за все спираємося на тверду волю нашого народу — самому собі бути хазяїном на своїй землі, не раз ним виявлену, рахуємо, перше за все на його власні сили. Звісно, в тій боротьбі трудно нам буде сбійтися і без чужої допомоги, особливо нам потрібної при майбутньому відбудуванні нашого господарства, зруйнованного до краю окупантами.

Ми радіємо тому, коли наша справа, наші стремління находять собі зрозуміння серед чужинців, ми вітаємо готовність допомогти нам, коли її зустрігаємо з чужого боку.

На Сході Європи відбувається складний історичний процес: прокинулася до життя з вікового сну велика і сильна нація, нація українська, знайшла себе, свою мету, свій шлях, і непохитно через усі жерстви, кров і смерть іде до свого і свого дссягке — одбудовання своєї

незалежної державности. І нема такої сили на світі, яка б могла той процес непереможний спинити. Західні держави, найпотужніші з них, можуть своїм становищем до нас тільки чи прискорити хід того процесу, чи його на де-який час загальмувати.

П. Ерію пише, що до проєктів оновлення української державности прихильні Англія і Німеччина. А невже-ж він проти цього? Він за поневолення народу, що його територію окуповано чужою збройною силою, він за збереження «великої вязниці народів», що зветься ССРСР!

П. Ерію, говорячи, що німці співчують оновленню української державности, пише, що вони беруться до того шляхом... розповідження чуток про вигаданий ними-ж голод на Україні.

Невже це серйозно написано? В кожному разі ми були б дуже вдячні п. Ерію, коли б він був ласкав розвинути і угрунтувати свою думку, прызнайомивши світ з цими абсолютно новими і, що найменше, оригінальними методами творення нових держав... чутками і голодом.

Але даймо спокій п. Ерію-політикові, вченому.

Спробуємо звернутися ще до нього, як до людини, і то до людини з широко розповсюдженою і надто голосною славою ідеаліста і гуманіста. Чи зараховує себе п. Ерію до тих «*âmes généreuses*», що здатні відчутти горе людське, про які він нише, — це його справа. Як видно, він може zostаватися байдужим до страждання мільйонів людей. Може zostаватися не тільки байдужим, а навіть ворожим до закликів їх рятувати! Хіба від того, що люде терплять, мучаться, страждають і вмірають не у Франції, ні в Німеччині, а там, на тому загадковому Сході Європи, повитому густим червоним мороком, на Україні, яка має нещастя знаходитися під нелюдською владою Москви, — невже-ж од того ті страждання, та смерть менше говорять совісті кожної людини?

Велику відповідальність бере на себе, виступаючи проти допомогової акції, п. Ерію. Це діло його сумління.

Не знаємо, чи можна сподіватися, що одного дня його ідеалізм, що про нього так багато чути, переможе над усім і він знайде в собі сили і мужність визнати свою хибу і ту шкоду і кривду, яку він своїм виступом спричинив. Так, кривду нещасним, яких без вини засуджено на смерть, шкоду і кривду, бо з думкою п. Ерію рахується багато людей, до його слово уважно прислухаються.

П. Ерію назвав кампанію допомоги голодним на Україні «*bien faite, à la fois masabre et odieuse*».

Читаєш і очам не ймеш віри.

Невже такі слова можливі на устах людини, що її рахують, справедливо чи ні, за ідеаліста і гуманіста? Невже справді він уважає заклик благородних людей до помічі голодним, заходи врятувати ті жертви лихоліття від смерти, — правда десь там, далеко, на Сході, — акцію чисто гуманітарну і високо ідеалістичну, за річ «зловісну і огидну»?

А в тім ще страшне слово, — *masabre*. — не властиво вжите п. Ерію, не зогсім не до речі на цьому місці: воно викликає по асоціації друге, з яким воно тісно зв'язане: *la danse*.

La danse macabre!

Справді бо на щедро політій кров'ю українській землі, під страшною батугою ППУ, під музику пекельну, під акомпанімент скорострільів карних відділів і ноганів чекістів безкінечним шнуром в страшному танці ідуть кістяки і трупи замучених, тих, що умерли від голоду, тих, що їх розстріляно за хліб.

Танець мерців.

І жахлива луна тієї нелюдської музики, того страшного танцю, того гурксту стрільів, стуксту кістк, скрегсту зубів, стогону жерть іде світом, наповняючи співчуттям, жахом, гнівом і обуренням людські серця.

І на сором сучасності все-ж серед високо-цивілізованих людей знаходяться аматори тій пекельній музиці вторувати, пригравати і з свого боку до того смертельного танку.

Од культурного людства, на совісті якого чорною плямою, тяжкою ганьбою лежить цей танець смерти, залежить покласти, нарешті, йому край.

8.XI. 1933.

Вічеслав Прокопович.

Комітет по організації допомоги голодним на Україні в Парижі.

В наслідок заходів українського греко-католицького єпископату та численних українських громадських організацій з Головною Еміграційною Радою та чернівецьким і львівським Комітетом рятунку України на чолі, з ініціативи кількох членів Французького Товариства Українознавства засновано було в Парижі 24 серпня с. р. «Комітет по організації допомоги голодним на Україні».

При широко розвиненій акції по інших країнах та винесенні її по-за рямці українських організацій такими установами, як європейський конгрес національних меншин, міжнародна конференція б. воєнів «Сіама», слід було закласти в Парижі не тільки місцевий допомогивий комітет, але, так би мовити, орган посередництва по-між українськими та всіма чужоземними установами, що мають на меті прийти з посиленою допомогою нещасним мешканцям української землі. Треба було зазначити опінію, що нелегко далось, з страшним нещастям, яке впало на Україну, зібрати представників різних країн та націй і ввійти в безпосередні стосунки з інституціями, на яких лежатиме реальне переведення в життя допомогової справи.

Енергійні заходи П. Ем. Віденського Архиспискона кардинала Ініціера, п. д-ра Аменде, якого меморандум в справі голоду на Україні являється зразковим документом цього роду, нарешті сильні виступи п. Мовінкеля, норвезького прем'єра та міністра закордонних справ, в Раді Ліги Націй і в пресі, та невпинна праця українських політичних і громадських діячів, як п. міністр О. Шульгин, п. сенатор Залозецький, пн. послы Сербинюк з Буковини і д-р Д. Левицький, д-р З. Пеленський та пані М. Рудницька з Галичини, п. інж Ю. Яковлів у Бельгії, п. проф. Бочковський у Празі та п. інж. М. Єремійв у Парижі, надзвичайно посунули справу.

Залишалось одначе переведення технічної організації в Парижі, розвинення гресової й безпосередньої інформації шляхом закликів і розповсюдження отриманих Комітетом чи помічених в часописах документів гро голод, які передавалися як окремим особам, так і установам

(Ліга Товариств Червоного Хреста, Державна Унія Допомоги, Французький Червоний Хрест і т. п.).

При організації комітету на початку доручено було керівництво справами тимчасовій управі в складі: голови кн. Токаржевського-Карапевича, заступників — графа д'Аст, п. Бернардіні Шестед, секретаря п. К. де Пейре-Шамої, помішників — пп. Брайш Гоутона, Бориса Лотоцького та членів — капітана Бранка, п. Ф. Мійяр та п. В. Никитюкова, генерального секретаря Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції.

Коли організація Генерального Секретаріату Комітету була закінчена і коли після вакаційного і підготовчого періоду не виявилось можливим, були переведені в складі тимчасової управи де-які зміни і сьогодні вона складається з голови ген. Анріса, заступників — баронеси фон-Ейнем (Австрія) та п. Бернардіні Шестед, генерального секретаря кн. Токаржевського-Карапевича, помішників — пп. К. де Пейре-Шамої, Брайш Гоутона (Англія) та Бориса Лотоцького, членів — графа д'Аст, та п. В. Никитюкова. Наляжать уже до Комітету, крім осіб вище згаданих: п. міністр Ферран, п. посол Евен, п. Мазад, п. генерал Табуї, п. Шоден, п. Моро, п. полковник Я. Бальзан, п. Ф. Бальзан, п. Вернер, п. Нуланс, б. посол Франції у Петербурзі, та багато інших; а з українців п.-о. протоєрей І. Бриндзан та пп. І. Косенко і М. Ковальський.

Перше завдання, що лежить тепер перед управою, це скликання загальних зборів, на яких буде обрано постійну управу, створено фінансову комісію під головуванням скарбника та приступлено до збірки грошей на допомогову акцію з надією передати їх спеціальній місії, коли стане можливою її організація. Вислання такої місії Комітет добивається в згоді з зворушеною звістками про страхоти на Україні публічною опінією.

Бажаючи zapewнити своїй акції допомогу найвпливовіших код та поставити її під контроль міжнародної опінії, Комітет запросить до Патронату високопоставлені особи різних країн, духовні й світські, і надаватиме звання почесного члена тим, що ретельно допомагатимуть йому в праці.

Уже сьогодні особлива подяка належить П. П. і К. В. архикнязеві Вільгельмові Габсбургові — панові полковникові В. Вишиваному, який з першого дня існування Комітету давав йому свою широкую допомогу, власне на тому терені, де перед нашою акцією повстали були перешкоди формального характеру, і ласкаво погодився стати почесним головою Комітету.

Комітет сподівається, що його зусилля знайдуть підтримку в українським суспільстві та у всіх добрих людей, що не залишаться байдужими до тяжкої недолі українського народу, а Генеральний Секретаріат ставить себе до повної розпорядимости українських і чужинецьких допомогових організацій для спільної координованої праці і просить надсилати йому інформації, документи, побажання і постанови.

Адреса Комітету: Comité d'organisation de secours aux affamés de l'Ukraine. 99, rue des Petits Champs, P a r i s I.

6 листопада 1933.

Я. Т.-К.

День жалоби й протесту в Празі.

(Лист із Праги)

Згідно з постановою львівського Комітету Рятунку України, празький Комітет Рятунку України улаштував 29. X «День жалоби й протесту». Не зважаючи на несприятливу погоду, українське громадянство по першій годині дня в великій кількості зібралось в греко-католиць-

кій церкві і Празі й в підшесному, урочистому настрої вислухало й промову пан-отія і прекрасні співы українського хору, під управою п. Росі-невич-Щуровської, що так гармоніювали з загальним настроєм. Молилися про збавлення «від глуду, мору й большевицької влады» українського народу та за померлих на Україні, цих відомих і невідомих героїв, на кістках яких виросте самостійна Україна. На цій службі Божій, здавалось, навіть і той, хто цілком далекий від усяких релігійних почувань, молився за свій нарід, за поліпшення його трагічної долі.

На третю годину після відправи в церкві українське громадянство зібралося у великій салі на Якофінівім острові, де прибувши при вступі вносили, по змозі, свій денний заробіток на користь акції Комітету Рятунку України.

Першим промовцем виступив проф. О. Бочковський, голова пражького Комітету Рятунку України. В надзвичайно чулій, що доходила до самого серця, промові він, між иншим, сказав: — Лейтмотивом нашої історії є протест і жалоба. Кожен наше свято є або маніфестаційним протестом, або панахидою. От і зараз ми відправили панахиду за цілий нарід — таке явище нечуване в історії інших народів. Тому наша історія набірає характеру героїчної симфонії. Навіть в нашому національному гімні проведені ці два лейтмотиви — жалоби й протесту, суму й радості й віри у визвольні змагання. Ніколи наш нарід не переживав такого трагічного моменту, як зараз, коли на своїй землі, що була до большевицького режиму правдивою житницею всього світу, він виморюється голодом і загигає сотнями тисяч. Так боряться большевики із спротивом українського народу проти їх панування на Україні. Спершу нищили українське населення чечка, далі пішли Соловки, тепер голод, це все методи большевицької боротьби, які переводяться планово й послідовно. Спершу винищувалася українська інтелігенція, а тепер об'єктом нищення став сирій селянин, цей невідомий герой, якого визволена Україна викинув коліси збудованим над вільним Дніпром піраміди волі!

Бувають різні форми вияву волі до самостійності. Народу українському довелось маніфестувати свою волю до самостійного життя глибоким ситом смерті. Ця воля українського народу була б підтримана 7 мільйонами українського народу в Польщі. Але так не сталося, бо свято це в Галичині (окрім церковних відправ та приватних зборів) заборонено. І ми мусимо їх заступити. Ми кличемо весь світ, всіх живих, які ще бачать, до протесту. Ввесь культурний світ, вся Європа білий за всіх завинила в тому, що сталося. Європа мовчала. Але з тихим гаслом Великої Революції, яку пережила Європа, не вільно мовчати! І Європа прокидається: вже з'являються ті живі сили, що не можуть ховчати дивитися на знищення українського народу. Наш привіт їм й подяка! Амєнде. Ініціатор. Мовінкель — це славі імена захистників українського народу. Далі йдуть Об'єднаний Комітет Міжнародних Жіночих Організацій, Товариство інвалідів, і тут, в Чехословацькій республіці, — голова Чехословацької Національної Жіночої Ради п. сенаторка П'ямішкова, Чехословацький Червоний Хрест. Все це люде й організації, що, не вмінуючись до справи політики, хочуть допомогти вигибаючому від голоду українському народові. Через совітський кордон ми вітаємо наших братів на Україні. Ми відчувасмо їхні страждання, ми кличемо їх, щоб ще трималися, бо Україна ще не вмерла й, віримо, не вмере, й що незабаром настане її воскресення й розквіт її самостійного життя!

Другим промовцем виступав інж. А. Галька. Причинами голоду, за словами промовця, є комунізм і імперіалізм. Здобувши владу, большевики вживали всіх заходів, щоб утримати її в своїх руках, й усякими обманними обіцянкам старалися прихилити на свій бік всі і ласи її стани. Вони витворили пролетаріат, червону армію, стали нав'язувати зносини з де-якими чужинецькими державами. Але підбити під себе український нарід остаточно вони не могли, бо комунізм, як господарська система, був і є ворожим Україні. Коли большевики почали нищити непокірне українське населення, воно пригадало, що за короткі часи української

відновленої держави воно мало її волю, її землю, — і безмежний жаг опанував українським народом за згубленою власною державою самостійністю. Це був переломовий момент повернення українського народу до національної свідомості, і опір українського населення більшовицькій владі ще зріс. Не в стані опанувати укр. населення, більшовики стали виморювати його голодом, систематично переводячи свої негелійні заходи. В своєму прямованні до відбудови «єдиної-неділимий» Москва зустрічас спротив в українському народі, який вже виріс на національно-готовий нарід. Тому боротьба йде на смерть.

А нам тут залишається лише протест перед культурним світом, протест, який ми старасмося поширити на всі ті землі, де перебуває український нарід. Галичина вже зрозуміла, що без Дніпра немає Дністра, що без Кііва не буде Львова. І український нарід в Галичині на вквітінках молить Бога в цей день про порятунок «від мору, гладу й комуністичного раю сохрани нас, Господи!» Наші герої сотнями тисяч умірають за Україну, але своєю смертю здобувають волю для майбутніх поколінь, гартують дух, кують зброю, щоб в слущну годину підняти всіх нас до бою. Присвятимо їх пам'яті хвилину мовчання — пропонує промовець. Всі встають і в урочисту хвилину думка кожного преноситься туди на Україну, куди блючче прагне кожна українська душа. Як колишній Ірод, продовжує промовець, Москва хоче винищити українських дітей. Але як випала Римська імперія, так випаде й московська деспотія! В цей трагічний момент української історії народився теній української нації. Всі за Україну: один за всіх, всі за одного!

Ціле не свято протесту й жалоби випало дуже величаво й зробило глибоке вражіння на всіх присутніх, піднесло духа й зміцнило віру в нашу перемогу.

* * *

Український Республікансько-Демократичний Клуб у Празі улаштував 25 жовтня с. р. сходини, присвячені голоду на Уьраїні. Після вступного слова проф. М. Славінського, голови клубу, подав дуже цікаву, обґрунтовану цифровими даними, доповідь проф. В. Садовський на тему: «Причини голоду». Докладчик склав свою доповідь на підставі матеріялів, взятих з совітської преси, де, власне, факт голоду не визнається, лише між рядками можна впіймати згадки про нього. Так, наприклад, Постишев висловився, що становище з хлібозаготівлями утруднюється тяжким становищем продовольчим.

Лишки хліба на Уьраїні за роки 1909-1913 були 340 мільйонів ц., на Лівобережній Уьраїні ці лишки складали лише 22 мільйони, на Правобережній 56 м., а головна кількість в 260 мільйонів була на Стеговій Уьраїні (сама Херсонщина лавала 107 мільйонів ц.). Тепер кількість лишків значно зменшилася, перш за все тому, що населення українське збільшилося з 25 мільйонів до 31 мільйона, при чому міське населення зросло на 38 відс., сільське на 19 відс. По-між сільським населенням є тепер багато нехліборобського елемента, що значно збільшує потребу внутрішнього ринку й таким чином зменшує експортні лишки. І до війни були селяне, що годувались купованим хлібом, але в даний момент кількість такого елемента серед селян значно збільшилася. Можна приїняти круглу цифру в 100 мільйонів пудів, на яку збільшилася потреба внутрішнього ринку. Компенсувати експортні лишки при цьому могло б лише збільшення продукції хліба. На жаль, ми для цього не маємо даних в совітській статистиці, не маємо тако-ж і про кількість урожаю. Не зважаючи на таку відсутність статистичних даних, ми все-ж можемо зробити де-які висновки. Оскільки зросла посівна площа, тяжко сказати, бо комісаріят землеробських справ дає цифру в 27 міль. гектарів, а комісаріят справ фінансових наводить цифру посівної площі в 24 м. гектарів. Розміри урожайности за совітських часів не піднеслися, навпаки вони подекуди знизилися проти довоєнних часів. Крім того, голю 30 відс. засівної площі засівається пізніше, ніж того вимагають місцеві кліматичні

умови, що в свою чергу знижує урожайність хліба. Збирання урожаю, за недбалюством большевицької системи господарювання, відбувається тако-ж невчасно, а з великими запізненнями, й тому чверть всієї кількості урожаю в 30-му році загинула. На підставі цих даних ми можемо зробити висновок, що кількість зібраного хліба у большевиків нижча за довшню кількість. В цьому зниженні кількості зібраного хліба відіграє значну роль й свідомий саботаж українського населення, запаного в колхозах, доказом чого служать ті розпорядження, які совітська влада видає проти саботажників. Так, всяка крадіжка совітського збіжжя карається розстрілом. За відмову від роботи накладається кара аж до виключення з колхозу, при чому таким виключеним земля не повертається, хіба що дається наділ в Сибіру. Шкідники (за знищення машин, коней) караються розстрілами. Отже, стверджується наочність саботажів з боку населення, що в свою чергу приводить за собою зменшення кількості хліба в краю проти довшнних часів.

На Україні в даний момент 67 відс. площі під колхозами. З цих колхозів найбільше таких, які переводять роботу машинами. Цього року такі колхоза мають дати державі 2,7—3,1 центнера з одного гектара землі, себто 30 відс. збору. Винагородження машино-тракторним станціям за договорами складає суму в 20 відс. збіжжя, за обмолочення збіжжя 8 відс. Отже, 58 відс. збору всього збіжжя має бути віддано. Далі всі колхоза обісваються державними позичками насіння, які мають бути повернені до жовтня місяця. Крім того, платиться 5-10 відс. гарцевого збору. Отже, поверх 60 відс. збору населення мусить віддавати державі, а цього року ще більше з слідуєчих причин: здане збіжжя має бути доброї якості; а тому що в цьому році з жнивими дуже поспішили, зерно було зібрано сирим, невідповідної якості, й тому, як кара, населення повинно поставити його більше звичайної норми. Треба ще приїняти на увагу, що розміри урожаю устанавлюються спеціальними комісіями, які з фіскальних мотивів штучно підвищують урожайність, і на підставі прибільшених цифр урожайності з населення беруться невідповідна кількість збіжжя. На потреби колхозів, як організації, відраховується 22 роди податків, що разом складає 15 відс. зібраного урожаю. І тому на розподіл між окремими членами колхозу на їх власні потреби нарешті поступає незначна кількість збіжжя.

В колхозах тепер надмір робочої сили, що доходить до 57 відс. Тому повного навантаження у робітника колхозу немає, а тим часом розподіл хліба переводиться за рахунком трудоднів кожного. Минулого року оплата труда виносила 2-4 рлг. за один трудодень. Буває так, що на 7 членів родини колхозник одержує 36 пудів збіжжя. Довошна за обітна платня була 1 пуд збіжжя денно, а нині 2-4 клг. (себ-то у 8-4 рази нижча). Але при нижчих урожаях і такої платні не буває. Ця кількість збіжжя не забезпечує мінімуму екзистенції. Індивідуальні господарі мусять купувати хліб на вільному ринку, якого на хліб, власно, нема. Кількість видач хліба від держави взагалі зменшилася, і населення без державних карток засуджено на голодування.

В останні роки большевиками проводиться політика оголення України від продовольчих запасів на користь російських міст. Вивозиться з України все, що можна вивезти, й тому факт голодової катастрофи не підлягає жадним сумнівам. Урожай цього року не може злішити ситуацію. Звичайно, до січня, коли тільки розподілюється хліб між членами колхозу, населенню видаються аванси продовольчі в 10-15 відс.; в цьому році виснаженому голодом попереднього часу населенню цей аванс буде видано в зменшеній кількості, тому чекати поліпшення ситуації ніяк не можна.

Отже, голодова катастрофа не є результатом природніх умов, а лише результатом большевицької господарки. Без змін самої системи господарювання не можна змінити умов існування. Кудись Плеханов писав з приводу злиденного існування російського селянина, що поки не буде знищено царату, не можуть поліпшитися умови існування селянських

мас. Це речення можна перефразувати, що погли існуватимуть совіти на Україні буде панувати голод.

Другий референт др. О. Бочковський, голова пражського Комітету Рятунку України, оновів про діяльність таких комітетів як в Празі, так і по інших містах європейських, а тако-ж і в Америці. Об'єднання всіх галицьких організацій в один львівський комітет, на жаль, не відбулося. У Відні з ініціативи кардинала Інніцера, об'єдналося все духовенство, без різниці конфесії, за виїятком представника російського духовенства. До цього Комітету надходять протести від видних членів російської еміграції, що не можна робити допомоги «голодним на Україні», бо взагалі Україна єсть вигадкою останнього часу. Цей Комітет відкидає в своїй акції всяку політику й буде працювати лише на гуманітарному ґрунті. В Німеччині утворено Т-во «Brüder in Not» для допомоги німецьким колоністам в ССРСР. Це Т-во отримало 156.000 листів з описом страхіть голоду, з проханням допомоги і випустило вже окрему книгу з фотографіями голодних, знімками листів і т. п. Т-во вже збило 700 тисяч марок і переводить допомогу 100.000 людей висланням індивідуальних пошток.

Під впливом всіх цих звісток совіти вже нарешті визнали голод, але лише в минулому, заявляють, що голод був, але він вже не повернеться. Але без сумніву зима 1934 р. принесе українському населенню ще більший голод, як був досі, коли не дістане допомоги зовні. Тому мусимо стремити до поширення акції допомоги голодним, і утворення комітетів допомоги по інших містах являється для нас дуже бажаним. В Лондоні й у Бельгії переводять збірки грошей від чужинцевських організацій. Симпатії до України й співчуття до її страждань є, тільки треба їх використати в належній сносіб. В Америці те-ж повстало кілька комітетів, які звертаються до Рузвельта з проханням висилки комісії на Україну для констатування голоду й переведення допомогоюї акції.

В Канаді вже є два пароплави з продуктами для України. Але большевики все ще відкидають потребу допомоги. Тому міжнародні організації, що готові дати Україні допомогу, вимагають посилок контрольної комісії, щоб цим примусити большевиків дати дозвіл на переведення допомоги.

Перед пражським Комітетом стоять великі завдання: концентрувати пропаґандійну діяльність, координувати з іншими українськими комітетами по інших краях Європи видавничу діяльність для цієї мети. Передбачається видання трьох мовами Чорної Книги про голод. Намічається протест всіх українських письменників, парламентарів, виступи окремих об'єднаних організацій по емігрантських центрах. В цій справі вже виступили активно Ліга Націй, Червоний Хрест, Об'єднаний Комітет Міжнародних Жіночих Організацій. І в ЧСР вже відгукуються де-які організації, але справу утруднює русофільство чеського народу. Празьким Комітетом випускаються неперіодично комунікати українською мовою і випущено брошуру «Глад на Україні» чеською мовою. Випущено те-ж брошуру «Советське Руско а Україна». Намічаються до видання брошури д-ра П. Феденка і проф. В. Садовського. На закінчення д-р Бочковський закликав присутніх до матеріальної підтримки діяльності Комітету, яка вимагає великих коштів.

Закриваючи сходи на вступ, голова його проф. М. Славінський закликав присутніх членів і гостей взяти участь в маніфестаційних зборах в день «Народнього суму й протесту» 29 жовтня й запропонував на ухвалу зборів листа з подякою до прем'єр міністра Норвегії Мовінкеля за його шляхетну й активну симпатію, яку він виявив до гіркої долі України, добившись поставлення справи голоду на Україні під розвагу Ліги Націй.

З. М.

3 міжнародного життя.

— Десятиліття Турецької республіки.

Знаємо добре наших ближчих державних сусідів — москвітів, голків, румунів; відома нам їх внутрішня структура, зовнішня слава, їх інтенції. Плануємо на майбутнє перспективи взаємовідносин з ними: знаємо, що з одними чекає на нас неминуча і довга боротьба, суперництво на життя і смерть; з другими — так само неминучі — порозуміння, добросусідське, а може й шире союзне співжиття. Тут ніби все ясве, — принаймні зважене і по можливості передбачене.

Інакше стоїть справа з нашим південним, — на сьогодні через море, — сусідом, — з Туреччиною. Відомості наші про цю країну занедбані, перспективи не зважені, майбутність, може вже й близька, мало передбачена, — за винятком хіба-що лише в певних ідеологічних побудованнях. А втім ця держава грала велику роль в історичному минулому України, гратиме її напевне і в майбутньому. На сьогодні, політична ситуація, що-правда, така, що Україну й Туреччину одійнуто до різних, ворожих собі таборів. Але зараз всі та кожний знає, що сучасна рівновага на Сході Європи наближається до свого неминучого кінця, і українсько-турецькі взаємовідносини приберуть тоді мабуть такий цілком новий характер...

У тих днях Туреччина святкувала десятиліття своєї нової державної форми — республіканської. Свята були пишні, принаймні участь в них приймали цілий народ і вся країна і мали вони характер іспаче-то урочистого звіту за останніх десять літ, — цього першого періоду турецького відродження, великих державних реформ і національного перетворення. Мали вони тако-ж ще й другий, так мовити, чисто персональний аспект, бо зв'язані були тісно не стільки з республіканською формою, не з парламентською чи якою іншою працею, а з людиною особою, з турецьким президентом Мустафою-Кемаль-пашою. З Г а з і — неспрможним, що фактично стояв на чолі та урядовав Туреччиною за останніх десять літ не як республіканський президент, а як некоронований, абсолютний і несбжежений монарх.

Як відомо, по зв'язку з великою війною, турецький народ пережив державну трагедію. Відповідно величній перед війною султанат було розшматовано, і багато його давніх провінцій перейшло до інших рус. В Аравії повстало кілька нових арабських королівств; Сирія, Палестина та інші частини стали мандатними землями європейських воєнних держав, а самим туркам залишено було лише властиву Туреччину — Анатолію та невеликий одрізок території на Балканах з Царьгородом, Босфором та Дарданелами. Більше за те, згідно з подиктованими туркам умовами мирового договору, поруч з ними мала повстати і велика Греція, яка панувала б не лише в себе дома та на Іонійських островах, але й на приморському побережжі Турецької Анатолії. Цього останнього Туреччина не прийняла. Зачалася нова війна з греками, турки перемогли і зберегли за собою інтегральну Анатолію. Героєм цієї війни, тієї перемоги і всього того, що потім сталося в Туреччині, і був Мустафа-Кемаль-паша, він став тому і героєм національним.

Турецький народ, — свідоме чи несвідоме инша річ, — добре вбрав свого героя. Колишній сільський хлопчик, сирота і пастухок, Мустафа-Кемаль волею ласкової до нього долі став людиною європейської культури. Був він не тільки видатним генералом і добрим військовим вождем, але й державним мужем високої марки. За десять літ в його руках Туреччина з країни анахроністичної, з заотсталого, застарілого цивілізацією, з найгіршою, як здається, в світі адміністрацією, з мало культурним, неграмотним і неактивним населенням, перетворилася, бо європейським.

Годі було б, за браком місця і часу, навіть хоч коротко перечис-

дати увесь той комплекс реформаторських заходів, культурної ініціативи та її реалізації, що їх кинув за останній час до своєї країни турецький освічений диктатор. Кемаль-паша не задовольнився тим, що покінчив, — мабуть, таки назавжди, — з рештками застарілого турецького монархізму, скинувши й вигнавши закордон султана з його прихильниками та встановивши республіканську державну форму. Він не спинився перед небезпечною боротьбою з всемогутнім колись в Туреччині мусульманським духовенством, в руках якого знаходилися колосальні маєтки, релігійно-манітні духовні й матеріальні права і привілеї, — нарешті, фактичний провід в народі через церкву, школу, через освячені часом звичаї, обов'язання.

По-перше, він одмовився від так званого каліфату, що його носієм був голова Турецької держави та який одвертав громадську опінію від власне турецьких національних справ, перекидаючи її увагу до нагло забарвленого релігійно пан-ісламського руху, де в чому, що правда, когось було, але далеко більше шкідливого на сьогодні для чисто турецьких інтересів. По-друге, Мустафа-Кемаль розірвав столітній зв'язок між церквою й державою в Туреччині і поставив духовенство до другорядної ролі, бо одібрав у нього провід у школі й народі та проголосив волю релігійного переконання. Більше за те, — він скорив собі мусульманську церкву і поставив її на службу державі й нації, бо зробив її чисто турецькою, місцевою, проробивши певні реформи в обрядовому культі, в мові богослужбених книг і церковних одправ, реорганізувавши саме духовенство та його виховання.

Такі самі глибокосяглі реформи зреалізував Кемаль-паша в цілій державній структурі Туреччини. Він поставив нову, віддану йому, армію на модерних європейських засадах; перебудував на європейській базі структуру центрального міністерського урядування; розмежував державну, земську та міську компетенцію; реорганізував фіскальну систему, впорядкував державні фінанси і завів бюджетову рівновагу; одорював хліборобство, підтримав і розвинув у країні ремесла, більшу промисловість та національне банківництво; поставив нові дороги залізні, шосейні, ґрунтові, встановив модерне судівництво в країні, дав судові кодекси, карний і цивільний, — останній на зразок найкращого серед них — швейцарського, і нарешті, — завів обов'язкове для дітей, і хоча часті для дорослих, навчання, заклавши для того розсяглу сіть модерних шкіл різного типу по цілій Туреччині.

Не спинився турецький реформатор і перед глибокими змінами уславленого століттями народнього побуту, внутрішніх та зовнішніх виявів його. З останніх досить вказати тут хоч би на те, що Кемаль-паша вивів з звичайного характеру для турків феску, куртку й широкі шаровари і замінив їх звичайним європейським костюмом; що він натхнув туркам любов до спорту та фізичного виховання; що з мертвого затишку відокремлених сіл вивів своїх земляків до публічних вистав, до громадських зборів, до спільного міркування, до спільних розваг. З внутрішніх виявів так само досить буде вказати той один факт, що Кемаль розбив і знищив традиційне гаремне існування турецької жінки, бо зняв з неї столітній серпанок, заборонив многошлюбність і урочистим законом признав за жінкою рівні права з її чоловіком.

З європейського ультра-демократичного погляду можна було б багато говорити про ті методи, якими користався Кемаль-паша, проводячи свої реформи. Він робив їх з гори і неоглядно, не спиняючись ні перед якими перешкодами, ні перед якими жертвами, посилаючи іноді на шибеницю навіть людей, що з ним колись співпрацював. Але чи не користуються зараз і в самій Європі отими методами, лише без тих наслідків, що їх досяг Кемаль-паша? Чи можливі були для нього в Туреччині методи інші? Мабуть, таки ні. Мабуть, таки наміри його запали б і цілий він завалився б, коли б замість того, щоб наказувати, карати і чинити, він став теоретизувати й роздумувати...

Після великої війни Туреччина, здавалося, загибала на віки, пере-

творюючись в колонію, в напівколоніальну державу чи в мандатну землю. Кемаль наша своїми перемогами і своїми реформами вивів її на праву путь. Перед його очима стояла не якась суцільна доктрина чи ідеологічна мрія, — була лише батьківщина, яку треба було рятувати. І він рятував її тими методами, які були в нього під рукою.

За десять літ Туреччина внутрішніс видужала, на зовень посилилася і окріпла. Кемаль-паша і Туреччина мають право пишатися наслідками десятилітньої своєї праці. На сьогодні це поважніш чиншик на Балканах та в східній частині Середземного моря. Завтра вона може стати таким самим чиншиком на Чорнім морі та з частини її на Сході Європи. І це ставить перед нею вже сьогодні завдання поважно задуматися її намітити лінію своїх відносин до тієї великої потуги, яка в муках і крові народжується на північному побережжі того-ж Чорного моря, — самостійної держави народу українського.

Observer.

З преси.

У Львові з жовтня почав виходити новий безпартійний політичний двохижневик «За Україну». Редакція, до складу якої входить п. п. Володимир Дорошенко, Андрій Жук, Володимир Темницький, такими словами опреділяє характер видання і його завдання:

«Наш орган має служити справі боротьби за державну самостійність України і буде вільною трибуною для обговорювання всіляких питань, що торкаються життєвих потреб українського народу, не зв'язуючи и не звужуючи підходу до тих питань ніякими партійними рямцями.

«Стоїмо на становищі національної єдності українського народу і будемо поборювати всякі партикуляризми.

«Справу державної самостійності України трактуватимемо з загально-національного становища, як необхідну передумову належного розвитку українського народу під оглядом культурним, господарським та суспільно-політичним...

«Вважаючи, що здобуття державної самостійності України є найважнішим завданням національної політики і вимагає найбільшого напруження всіх сил нації, змагатимемо до об'єднання всіх творчих сил суспільности для боротьби за виконання цього завдання.

«Нильну увагу звертатимемо на страхітливе положення українського народу під владою большевицької Москви.

«Останні події на Україні дали незбитий доказ на те, що большевицька Москва, поневоливши український народ політично, взялася не тільки за безмежний господарський визиск українських земель, не тільки за культурну кастрацію українського життя, а тако-ж за фізичне винищення українського народу.

«Тому боротьбу проти большевицької Московщини, за відірвання українських земель від неї, вважаємо за найнекучіше та невідкладне завдання дня, а сторінки нашого органу служитимуть можливо докладному зображенню і освітленню всіх проявів цієї боротьби».

Вітаємо появу нового органу з такою доброю метою і таким ви-

разним програмом і бажаємо йому успіху в його праці, скерованій на консолідацію українських сил під тим самим гаслом, яке керує й нами в нашій боротьбі за державність України:

Чолом проти півночі!

* * *

Нація, яка поважає себе, перше за все шанує своє минуле, своїх героїв. Єсть імена, що належать цілому народові, які значать собою епоху, які переходять в спадщину наступним поколінням, як легенда, як заповіт.

До таких імен належить і ім'я Симона Петлюри. Перед величчю його чину, перед трагічністю його смерті схилилися в пошані всі — свої й чужі, друзі й неприятели: гольд його світлій пам'яті віддає вся нація.

Виявляли цю пошану до останнього часу і наші новоявлені «націоналісти», принаймні про людське око. Аж оце сьогодні розперезалися, що правда в своєму гурті, в тижневику («Українське Слово» в Парижі ч. 25), призначеному для власного вжитку, де вони не соромляться показати своє справжнє обличчя, виступити такими, якими в дійсності суть:

«За останніх 15 років мав український нарід чимало претендентів на провідників: Грушевський, Винниченко, Скоропадський, Петлюра, Петрушевич, але ані один (розстріл наш. Ред.) з них не був справжнім провідником поневоленої нації, яка змагає до здобуття своєї волі. Всі вони виказалися тільки міжнародними прохачами (розстріл наш. Ред.). Наслідком цього всі вони поповнили над собою політичне самовбійство» (розстріл наш. Ред.).

Вони не розуміють, що єсть імена, яких не сміє торкатися святотатна рука, перед якими повинен змовкнути блюзнірський язик.

Чому-ж ці бувші генерали і поручники, які до березня 17 року навіть не знали, що вони українці, йшли за цим «не вождем». і «прохачем». — Поминаємо вже тих з них, хто «спасав єдину неділиму» в рядах армії Денікіна, б'ючися проти рідного народу та руйнуючи його державу. — Вони краще зроблять, як залишать у спокої святу для всіх українців пам'ять вождя нації.

Це їм тим легше зробити, що для них історія України починається з них самих і заснування ОУН: адже до них нічого не було. Тим легше, що вони нехтують традицією; крім, що правда, як бачимо, однієї традиції — тієї, яка веде початок од середнього сина Ноевого.

Не зайвим буде тут нагадати, що писав п. Дм. Андрієвський у «Тризубі» з 27 червня 1926 р. (ч. 35-36):

— Петлюра загинув, хай живе петлюрищина!

— Невже така різниця між «проводом» і «націоналістами» третього сорту. Чи може час зрівняв їх у поглядах?

Лист до Редакції.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Не відмовте, будьте ласкаві, вмістити цих кілька моїх слів до журналу - українців, за що приношу вам наперед мою глибоку й щирою вдячність з найбільшою пошаною.

Іван Рудичів.

Дорогі земляки!

Звертаюсь до вас, тяжко ображений писаннями і твердженнями пан-Едуарда Еріо про голод на Україні. Прошу вас уважно перечитати його статтю в «L'Information» ч. 232 з 1 листопада с. р.

Ви, що не з газет, а від своїх рідних знаєте про голод, ви, у когрих померли з голоду близькі, ви, що відриваєте від тяжкого наробітку і даєте поміч опухлим од голоду, намагаючись врятувати їх од найстрашнішої смерті, не забудьте ніколи, що в цей час видаються політичний французький діяч, письменник і партійний вождь, до голоду якого тут прислухаються, не то що не побачив голоду, побувавши в селі вітах, а навіть дізнався (де й від кого? — питаю), що голод ... видумали німці. Чусте — г о л о д в и д у м а л и !

Значить, як що поійняти віри панові Еріо, то рідні нам нищать неправду. Значить, коли опухла дитина ледви кричить: «мамо, хлібка», то це — німецька вигадка? Пане Еріо! Це німці навчили голодного дитинку просити хліба? Це німці заставили людей пухнути з голоду? Їсти жовуді, кору, листя, конячі трупи і ... страшно сказати — людське м'ясо?...

Брати українці! Чи-ж можна так глумитися над нещасними? Це нечувана й невидана річ: отому конаючому з голоду прийти після смачного обіду, з цюлькою в зубах, і сказати:

— Та хіба-ж ти з голоду мреш? Не бреш!... Ти вміраєш од німецької вигадки.

Жах, панове, їй-Богу, жах!

Панове, нас доля кинула на чужу землю. В нещасті нашому потрібні ми в світ культури й людяности. Ми тут для науки. Учимося за всего! Нехай і цей виступи п. Еріо буде для нас, українців, на добро, хоч і гірку, на довгу і незабутню науку.

А голодним допоможімо, бо вони є, як правда на світі.

8 листопада 1933 року.

Іван Рудичів.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

й читальня при ній (41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9)

відкрита в середу — 6-9 г., суботу — 4-9 і в неділю — 1-5.

При Бібліотечі Музей С. Петлюри.

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів з різних країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому: За читання 5 фр. у місяць (за одну книгу) і 25 фр. забезпечки.

Конштом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції

Головна Еміграційна Рада вислала 4 листонада с. р. до президента Рузвельта каблетраму такого змісту:

Головна Еміграційна Рада, що об'єднує українські організації в дев'яти країнах Європи, підтримує перед вамию ексцеленцією прохання Об'єднаного Українського Комітету в Нью-Йорку про вислання на совітську Україну, страшно потерпілої від голоду, «агентної комісії».

Доклад проф. О. Шувльгіна в Парижі про голод на Україні. З листонада с. р. проф. О. Шувльгін зробив виклад про голод і становище в Україні — у французькому Товаристві в Парижі «Франс-Оріан». Доклад зробив на французьку публіку сильне враження.

Зложили датки на Українську Бібліотеку і м. С. Петлюри на підписні листи: Збірка серед членів Громади в Шалеті на лист ч. 611; датки зложили: 10 фр. — Дм. Мороз. По 5 фр. — М. Левницький, Н. Верябницький, Я. Печук, Д. Дорош, Гербанівський, Сачок, М. Татаруля, Гувовський, С. Давиденко, Омельченко, С. Марущак, І. Шановал, Стоцький, Пашин, Безносок, Ковган, Бацуда, М. Грушенський, Петреба, Хоменко, Кислиця, Ол. Щербина, 3 фр. — Д. Бакум, 2 фр. — Регац, і 1 фр. п. В...

Збірка в Укр. Громаді в Діжоні на лист ч. 626; по 5 фр. п. І. Ховхун, Н. Рослий, І. Бармет. По три фр. — Федоренко и Проконенко. По два фр. — Михайлів і Германович.

Збірка серед членів філії Т-ва

б. воєків армії УНР в Одесі - де - Тіші: по 10 фр. — М. Житній, Коломієць. По 5 фр. — Ляшко, Поштаренко, Аврамєнко, Іванюта, Лук'янєнко, Ступницький і два підписи печатки. 3 фр. — п. Гахович. По два фр. — Суський, Яремко, Щербак. та по 1 фр. — Каленіченко і Десятівський.

Збірка в Укр. Громаді в Еш на лист ч. 627: Є. Петрєнко — 30 бельг. фр., І. Софроненко — 25, Севастьянів — 10. По 5 фр. — Катерина Шапка, С. Шкрабій, О. Тарногородський, П. Потанєнко, Т. Мєдичук. Дм. Гогол та по три фр. — І. Зборівський та Ю. Магдашк.

Збірка пані Крижанівської в Бересті: по два зол. — В. Крижанівський, І. Гноєвий, Ів. Кобилько та NN. По 1 зол. — три особи з нечитким підписом.

Збірка в Укр. Громаді в Одесі - де - Тіші на лист ч. 630; по 5 фр. — Никитюк, Кузь, М. Вишицький, Місєвич, Білобровець, Сідир, В. Федорчук, В. Гойса, Захарченко, Поштарєнко, Стасій, Костюченко, Сущєс, Житній, Коломієць, Шелєстюк, Ляшко і Власєнко. По два фр. — Гахович, Суський, Гусар, Вишицький, Білєцький, та п. Артимчук — 5 бельг. фр. і Пашин — 2 б. фр.

Збірка п. Свєгєна Онацького в Римі на лист ч. 535; п. Гринєнко — 15 лір. По 10 лір — А. Говєтенко, С. Онацький, пані Н. Онацька, от. Чорняк, от. Туршєвич і дві особи не подали імен. С. Черлїця — 5 лір, Онацький — 4 ліри, О. Бандєра — 3 і М. Турманович — 3 ліри.

Збірка в Т-ві «Незалежна Україна в Бєлєгїї»: Я. Олєсюк — 20 б. фр. Ю. Я. — 10. 75. По 10 фр. — п. Левінський, пані Косєць, п. Косєць. По 5

фр. — пані А. Олексюк, Сахро-Устимович, М. Соневицький. По два фр. — В. Вічний і Купенко. По 1 фр. — Моклов, Кочубей, Р. Сайс, Шевченко, М. Бевз — 3 фр. та п. В. Дорошенко — 15 фр. б.

Збірка п. Юр. Яковлева в Бельгії: № — 15 б. фр., пан і пані Косець по 5 фр., та 4 особи з нечиткими підписами разом 10 фр. бельг.

Збірка в Укр. Громаді в Гаврї на лист ч. 617: Бернакевич — 2 фр., Шепель — 3 фр. та по 5 фр.: Бернакевич, С. Сердюк, А. Гайдук та Ухатів.

Збірка по-між членів колонії в Августові (Відділ Укр. Центр. Ком-ту): по 1 злотому — п. Дячок, Т. Бузанів, П. Білий, П. Ярмач, П. Деран, З. Кавецький, Т. Гилій, Дм. Павлинко і Дм. Гуляй-Поле. По 50 гр. — С. Трохименко, Ф. Костюк, С. Котов.

Збірка по-між членів Т-ва «Просвіта» в Шалеті на лист ч. 613: по 5 фр.: Курус, Хичій, Р. Томкевич, Смедь. По три фр. — Захвалінський, Лещинин, Роман та по два фр. — Лазарчук, Ковальський та два нечитких підписи.

Збірка в Т-ві «Просвіта» в Ляс-Бреняс в Чаконі. Датки зложили: Яків Сліпанський — 3,50 пезів, Іван Сліпанський — 2. По 1 пезі — В. Татарчук, Василь Голубовський, П. Біс, К. Сасовський, С. Кашечук, М. Бутрин, Х. Кузьмич та по 0,50 — А. Дунцевич, Г. Бондарук і М. Сасик.

Збірка п. С. Іванищенка в Омкурї на лист ч. 631: по 10 фр. — п. Іваниченко й Собакар. По 5 фр. — А. Семенов, П. Г. Придубський, Салій, Галзінський. По 3 фр. — Удаювич і Ш... По два фр. — Третяк, Возняк, і два підписи нечитлих.

(Далі буде)

У Польщі

— З життя Українського Наукового Інституту у Варшаві. 31 жовтня с. р. відбулися публіч-

ні збори Економічного Семінару, на які були запрошені, по-за учасниками Семінару, члени варшавської еміграційної колонії. Збори відкрив голова Семінару проф. І. Шовгенів вступною промовою, в якій він схарактеризував дотеперішню діяльність Семінару. Після цієї промови інж. С. Гловінський зачитав резюмат на тему «Большевизм в освітленні В. Гуріяна (соціально-економічна доктрина католицизму і большевизму)». Подавши коротку характеристику соціально-економічної доктрини католицизму, докладчик головну увагу звернув на розгляд книги німецького католицького письменника В. Гуріяна «Der Bolschewismus». Книга ця дає огляд історії большевизму, характеристику большевиської партії, нарис большевиської доктрини і критику її з боку католицизму. Основна думка Гуріяна, що большевизм можна зрозуміти лише на ґрунті тих історичних і суспільних умов, які сприяли його виникненню. І зрозумівши це, можна з успіхом його критикувати і поборювати. Большевизм найбільше відрізняється російській ментальності, тут його прийнято, як нову релігію; але він уявляє такою загрозою і для західно-європейського світу, бо своєю силою він черпає в недосконаластях буржуазно-капіталістичного устрою, в політичній непевності, в господарчій кризі. Зазначає далі, що, хоча церква католицька не є за капіталізм, але в боротьбі цих двох систем — капіталізму і большевизму — її місце по стороні капіталізму. Бо за буржуазного устрою церква має змогу існувати і боротися за свої права й ідеали, між тим як большевизм стремить до знищення людської релігії.

Докладчик підкреслив цінні риси книжки Гуріяна — об'єктивність викладу, багатство змісту, науковість методів; не входячи в критичний розгляд вихідних точок автора в його критиці большевизму, як ідеології, підкреслив лише, що автор перебільшив значіння большевизму, як госпо-

дарчої системи, яка відстаду Росію будім-то має вивести на одно з перших місць серед промислових країн.

Після доповіді відбулися дискусії, в яких забрали голос проф. І. Шовгенів, П. Денисенко, М. Ковальський, інж. О. Чубенко, проф. О. Лотоцький і П. Васильчук.

— Нові видання Українського Наукового Інституту у Варшаві. Вже вийшли з друку і поступили до продажу наступні видання «Праць У. Н. І.»:

Том X. Серія філологічна, кн. 2. Д-р Микола Пушкар. Наймолодша паліталізація шестелівок в українській мові. Ціна 5 зол.

Том XI. Серія економічна, книга 3. І. Івасюк. Кредитова кооперація на Україні. Ціна 5 зол.

Том XIV. Серія філологічна, книга 3. Іван Зілинський. Карта українських говорів з поясненнями. Ціна 2,50 зол.

Том XV. Серія історична, книга 2. Українсько-московська війна 1920 р. Частина перша. Оперативні документи Армії Української Народньої Республіки. Під редакцією генерала В. Саліського впорядкував генерал П. Шандрук. Ціна 15 з.

Набувати можна: у Львові — Księgarnia Naukowego Towarzystwa im. T. Szewczenka. Rynek, 10. у Варшаві — Ukraiński Instytut Naukowy.

у Парижі — в Українській Бібліотечі ім. С. Пастюри 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9.

В Чехословаччині.

— Жалібні збори Української колонії в Подєбрадах. В день жалоби з приводу голоду на Україні 29 жовтня с. р. в Українській Господарській Академії відбулися збори професорів Академії її абсолювентів, що перебувають в Подєбрадах, та інших членів української подєбрадської колонії. З докладом про становище на Україні виступив лектор академії д-р Осип Безпалько. Реперент докладно проаналізував

сучасну політику більшовицької Москви, яка свідомо всі заходи направляє не тільки на політично-економічне опанування України, але й на фізичне винищення українського народу.

Підчас зборів було переведено збірку пожертв на допомогу жертвам голоду на Україні.

Збори колонії однодушно виступили на підтримку допомогової протестної акції, яку провадить в ЧСР празький український Комітет Допомоги голодній Україні.

— Листопадове свято в Подєбрадах. В день 1-го листопаду с. р. Українська Господарська Академія улаштувала святочну академію під головуванням ректора проф. Б. Іваницького. Святочну промову виголосив д-р О. Безпалько, в якій спинився на розгляді психологічних основ соборности українського національного духа. В святочній академії взяла участь професура академії, абсолювенти УГА, що перебувають у Подєбрадах та інші члени української подєбрадської колонії.

— Засідання ч. 2 80 Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі відбулося 31 жовтня с. р. в помешканні на Бржеговій вул., 5.

На порядку дня були дозвладні дійсних членів Товариства: 1) Слюсаренка, Ф. П. — «Наукова діяльність проф. К. Лоського», 2) Щербаківського, В. М. — «VII Міжнародний конгрес істориків».

В Югославії

— Концертний вечір. Черговий концертний вечір в Білгородській Громаді відбувся 9 вересня с. р. і випав слабіше, ніж то буває звичайно, з огляду на те, що майже половина виконавців програму захворіли. Програма однаке, хоч і скорочений, був цікавим, а публіка щиро вітала кожного виконавця.

— Вклад про зруйнування Січі прочитав

у Білгородській Громаді п. К. Цвітай 23 вересня с. р. Цікавий га добре оброблений матеріал, який дав у своєму викладі п. Цвітай, зробив на слухачів сильне враження. В обміні думок, який мав місце після викладу, промовці мимоволі перейшли до сучасного положення нашого народу, які де в чому нагадують пережиті вже Україною тяжкі часи.

— Святочний вечір у Білгородській Громаді. З нагоди п'ятилітнього ювілею свого існування Українська Громада в Білгороді впорядкувала 7 жовтня с. р. святочний вечір з гарним концертним програмом, лотересю та танцями. Вечір розпочався промовою голови Громади п. В. Андрієвського, в якій промовець коротко переказав історію Громади та зупинився на дивному й незрозумілому явищі, яке виявляється в тому, що багато білгородських українців не лише бояться записуватися в члени Громади, а навіть бояться приходити на різні її вечірки, які відбуваються за дозволом поліції. З'ясувавши безпідставність цього страху, промовець закликав всіх білгородських українців гуртуватися коло Української Громади.

Далі вітав Громаду від імені Української Громади у Вел. Бечкерку голова її п. М. Мельничук, а п. К. Цвітай прочитав гарного й широго вірша, присвяченого урочистому для білгородських громадян дню.

Концертний програм під керівництвом пані Колесницької виконали пані — В. Горська, Л. Плотницька і Заболотна та мн. Махров, Удовичкий і Шевчиков. Вечірники затяглися до пізньої ночі.

В Болгарії

1-й український конгрес у Софії. 14 й 15 жовтня с. р. відбувся в Софії 1-й конгрес українських емігрантів, що організовані в різних українських організаціях на терені Болгарії.

Конгрес відкрив голова Ук-

раїнської Громади в Болгарії п. П. Скрипаль промовою, в якій, привітавши делегатів, зазначив вагу конгресу та труднощі, які прийшлися перебороти для його здійснення.

До президії конгресу ввійшли: голова — п. А. Тимофіук, заступник голови — п. Д. Майстренко, секретарі — мн. Ю. Андрієвський та П. Литвиненко. До мандатової комісії ввійшли — мн. Г. Круницький, Маринчин і Коршун.

Вислід перевірки мандатів був такий:

1) Українська Громада в Болгарії — 6 мандатів: п. п. проф. Панащук, Круницький, Скрипаль, Тимофіук, Маринчин і Романюк;

2) Українське Об'єднання в Болгарії — 5 мандатів: мн. Колесниченко, Майстренко, Литвиненко, Коршун і Ніщевич;

3) Філія Громади у м. Відіні — 2 мандати: заступас голова філії п. Литвинів;

4) Товариство Тарас Шевченко у Варні — 3 мандати: Бджоко і Кулін;

5) Філія Громади у м. Пловдиві — 2 мандати: голова Громади п. Андрієвський і секретар п. Лойко;

6) Філія Громади Тартак Балабанова — 2 мандати: мн. Полтавченко і Мищенко;

7) Філія Громади у м. Слівені — 1 мандат: п. проф. Панащук;

8) Українське Гімнастичне Товариство «Січ» — 2 мандати: мн. Салівоп і Педашенко;

2) Українське Благодійне Товариство в Руссе — 2 мандати: п. Малинівський;

10) Українське Культурне Об'єднання в м. Бургасі — 1 мандат: др Корнелій;

11) Комітет по будові Українського Дому — 1 делегат, але його мандату комісія не визнала, так як всі члени

Комітету заступлені вже в інших організаціях.

Крім зазначених організацій в Болгарії існує ще «Український Центральний Культурно-Освітній Комітет, який участі в конгресі не взяв.

Таким чином на конгресі було заступлено 26 делегатами 10 українських організацій в Болгарії.

Під час перевірки мандатів голова конгресу зачитав привітання від різних організацій та осіб з-за кордону, після чого було приступлено до зачитання проєкта статута об'єднання. Статут прийнято конгресом з невеликими змінами.

На другий день ішли доклади з місць. Першим докладав делегат з Відня п. Литвинів, який зазначив бруталні репресії росіян проти українських інвалідів, одмічаючи факти, коли росіяне зпричинялися до того, що інвалідам-українцям, коли вони себе відверто визнають українцями, було відмовлено в пайку. П. Литвинів апелював до конгресу вжити заходів для поліпшення правного стану українців у Болгарії.

Другим докладав делегат з Слівена п. проф. Паращук, який ствердив, що болгарська влада толерує українські організації, натомість констатував прикрі явище, що українці примушені ризикного роду посвідки отримувати з рук росіян. Тому проф. Паращук прохав конгрес вжити заходів перед болгарською владою, щоб надалі українці не мусли брати російських посвідок.

Далі докладав делегат з м. Пловдива п. Андрієвський, який ствердив, що в цей час болгарські установи прихильно ставляться до українців, а ще не так давно були випадки трусів і арештів, спровокованих росіянами.

Від Комітету по будові Українського Дому п. Сєрншал прохав конгрес про підтримку акції комітету. Конгрес не прохання приймас до відома й бажає комітетові успіху в роботі.

Вислухавши всі доклади конгрес прийняв постанову, щоб майбутня управа об'єднання прило-

жила старань, щоб унезалежити від росіян отримання українцями різних посвідок правного стану та інвалідних рент.

Потім було обрано управу та ревізійну комісію об'єднання. До управи обрано: п. Павло Блажко — голова, п. Майстренко, заступник голови, п. Малинівський — секретарь, п. Литвинсько — скарбник, п. Тимофіюк — радник. До ревізійної комісії обрано п. д-ра Корнелієва, Литвинова та Ткаченка.

Після обрання керуючих органів делегати конгресу з прапором Української Громади відправилися до церкви св. св. Кирила і Методія, де відбулася урочиста служба Божа з приводу конгресу та свята Покрови.

Як і завжди, болгарський п. отець Дмитро (так званий «український») сказав теплу промову що-до українського свята Покрови, бажаючи українцям як найскорше повернутися на вільну батьківщину. Під час служби гарно співав хор під орудою п. Володина.

Після молебна відбулася урочиста академія, на якій голова конгресу повідомив про засідання конгресу та наслідки його роботи, а п. Ніцкевич виголосив змістовний реферат — «Сучасне положення на українських землях», підкресливши факти фізичного нищення й свідомого вигнання українського народу московськими більшевиками. По цім рефераті ухвалено було резолюцію протесту проти фізичного нищення українського народу та його культури окупантами.

На закінчення академії всі присутні в піднесеному настрої заспівали національний гімн, а делегати повернулися до салі засідань для закінчення конгресу.

Конгрес ще прийняв, на пропозицію проф. Паращука, текст телеграм до П. В. болгарського царя Бориса IV та до болгарської Ради Міністрів, а голова конгресу подякував делегатам за ту велику й корисну роботу, яку конгрес перевів, та яка ще в май-

бутьному принесе свої плоди, і о год. 3.30 по обіді конгрес закрився.

Г. Карпильовський

Голодова акція.

— В Берліні заснувався український комітет допомоги голодним на Україні на чолі з д-ром Вергунном П. (Berlin NW 87, Suthavenerstrasse 7. II).

— Празький український комітет допомоги голодним на Україні видав комунікат № 1 про голод чеською мовою. Далі комунікат має виходити двічі на місяць. Видано тако-ж брошуру чеською мовою п. Арк. Животка — «Совітська Росія та Україна».

— Українське Об'єднання в Сполучених Штатах Північної Америки подало президентові Рузвельтові прохання про вислання на совітську Україну анкетної комісії для дослідження розмірів голоду.

Німецька допомогова організація «Brueder in Not» в Берліні за останній рік збрала на допомогу голодуючим німцям на Україні і на Волзі 700 тисяч нім. марок і вислала через «Torstein» 100 тисяч індивідуальних посилок. Та-ж організація влаштувала виставку 150 тисяч лістів від голодних і сиротати їжі з СССР.

Некролог

† Іван Івасюк. 31 X. 1933 р. у Празі на 54 році життя упокоївся І. В. Івасюк — доктор Української Господарської Академії.

Небіжчик народився в Хотинському повіті в Бесарабії. Замолоду учителював на Катеринославищині та Кубані. На Кубані-ж він працював на кооперативній пиві, де 8 років незмінно стояв на чолі управи Кубанського Кооперативного Банку. Після окупації Кубані московською армією в р. 1920, як член Кубанського Красного Уряду, разом з кубанським військом примушений був покинути Кубань і піти на еміграцію. Від р. 1923 був лектором УГА, де викладав кооперативні та банківські дисципліни.

Перебуваючи на еміграції, небіжчик продовжував брати активну участь у політично-громадянському житті. Ширшому громадянству небіжчик відомий, як людина кристалево чесна, лагідної вдачі. Він пілоли не намагався висувуватися наперед і виконував найдрібнішу працю, як що вона могла бути корисною справі визволення нашого народу.

К. В.

Українська Громада в Труа висловлює щире подяку п.-о. Бриндзанові за його відвідини 29 жовтня с. р.

Велике враження зробила на присутніх на службі Божій молитва за Україну та промова п.-отця, що навіть чужинці і то не утрималися від плачу.

7 листоп. 1933 р.

м. Труа.

Голова Громади

В. Андрієвський
секретарь Кірієнко.

Зміст.

Нарик, неділя, 12 жовтня 1933 року — ст. 1. К. Ніко. Листи до земляків, XXV — ст. 2. Ст. Сірополко. «Чистка» на «мовному фронті» совітської України — ст. 5. Вячеслав Проконкович. «Dans masabre» — ст. 10. Я. Т.-К. Комітет по організації допомоги голодним на Україні в Парижі — ст. 16. З. М. День жалоби й протесту в Празі — ст. 17. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 22. З Преси — ст. 24. Лист до Редації. Хроніка — ст. 27-31.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — **Комітет.** Адміністратор: **Іл. Косенко**

Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imp. de Navarre, 5, r. des Gobelins, Paris (XIII)